



L'estàtua eqüestre de Franco al pati del castell de Montjuïc (1982). Foto: Pepe Encinas.

FRANCO, VICTÒRIA, REPÚBLICA

Impunitat i espai urbà

Comissariat per:

Manel Risques

Museografia:

Júlia Schultz

**Del 18 d'octubre al 8
de gener de 2017**

Gratuit, del 18 al 30 d'octubre
2,20 €, a partir de l'1 de

Aquesta exposició mostra, amb un llenguatge auster, la permissivitat amb els símbols de la dictadura a partir de la peripècia de tres estàtues –*La República*, l'eqüestre de Franco i *La Victòria*– i de l'actitud dels seus autors, Marès i Viladomat, que van treballar per la república, van contribuir a l'exaltació de la dictadura i van ser reconeguts per la democràcia. Això permet la reflexió sobre la banalització de la dictadura durant la democràcia com a base de la impunitat dels seus protagonistes i de la dificultat de restablir la memòria de la república i de les classes subalternes.

AQUESTA EXPOSICIÓ FORMA PART DEL CICLE *EVOCACIONS DE LA RUÏNA*: UNA PROPOSTA INTEGRAL QUE INTERROGA SOBRE EL BUIT ÈTIC DE LA NOSTRA DEMOCRÀCIA EN RELACIÓ AL PASSAT DE GUERRA I DICTADURA

L'exposició s'estructura en forma d'evidències, de proves, que permeten que el visitant n'extregui les seves pròpies conclusions i que troben la seva resolució formal en una gran sala de recerca configurada pels retrats dels monuments i imatges a gran escala.

Aquesta exposició mostra la permissivitat amb els símbols de la dictadura a partir de les peripècies de tres estàtues –*La República*, *La Victòria* i l'equestre de Franco–, de les seves relacions i de l'actitud dels seus autors, Josep Viladomat i Frederic Marès, que van treballar per a la República, van contribuir a l'exaltació de la dictadura i van ser reconeguts per la democràcia. La mostra consta de dues parts.

La primera, a tall de pòrtic, és una instal·lació a la plaça del Born que presenta l'insòlit conjunt de dues escultures rescatades dels magatzems municipals (*La Victòria* i l'estàtua eqüestre de Franco) i d'una tercera, *La República*, que s'hi projecta com una ombra.

La segona part, a l'interior del Born, recull les vicissituds de les tres estàtues en tres grans panells i un epíleg.

EL PRIMER BLOC PRESENTA JOSEP VILADOMAT I FEDERIC MARÈS I EL SEU COMPROMÍS, FINS A LA SEVA MORT, AMB RÈGIMS POLÍTICS ANTAGÒNICS

El primer àmbit de l'interior del Born presenta Josep Viladomat i Frederic Marès i el seu compromís, fins a la seva mort, amb règims polítics antagònics. S'estructura a través del joc de relacions que es va establir entre les seves obres.

El segon àmbit, se centra en el recorregut urbà de *La República* i *La Victòria*, dues estàtues antitètiques que s'anul·laven l'una a l'altra en la dicotomia república–dictadura, però que van conviure durant molts anys a la ciutat democràtica, com a clara mostra de la banalització de la dictadura a l'espai urbà.

El tercer àmbit explora l'impacte de l'estàtua eqüestre de Franco al castell de Montjuïc (1963), un indret del qual la simbologia franquista s'havia apropiat l'any 1939 i que amb l'estàtua es reforçava per tal d'aniquilar les memòries que hi eren presents, vinculades a la resistència patriòtica i a la repressió de l'Estat sobre la ciutat i les classes subalternes. Una repressió que es va mantenir després del 1963, com a clar desmentiment de la propagandística pau anunciada per Franco, i que ha quedat impune en la democràcia.



El monument de La República a l'antiga plaça de Lluçmajor, avui de la República, a Nou Barris, on s'instal·là l'any 1990. Posteriorment s'hi afegí la inscripció que referia directament el monument al barri. Foto: Thomas Vilhelm. AMDNB



Josep Viladomat al seu taller. (ca. 1935). Foto: Gabriel Casas. Arxiu Nacional de Catalunya

ANNEX

DESCRIPCIÓ DE LA VICTÒRIA:

(obra cedida pel MUHBA)

Escultura en bronze, que representa al·legòricament "La Victòria". Més concretament, Espanya amb els atributs de la victòria. Una figura femenina (inspirada en una model de l'escola de belles arts, *la Pepa*) vestida amb túnica a la manera clàssica. Al front, corona de llaurer. Braç dret alçat amb una branca d'olivera o llaurer. Amb la mà dreta sosté una *niké* (victòria) alada. L'interior va ser omplert de formigó per augmentar el seu pes i evitar que fos aterrada. La iconografia d'aquesta imatge presenta algunes variants respecte de la versió provisional del 1940. Tanmateix, la composició general deriva del model creat per Frederic Marès per a una al·legoria de la República presentada al concurs del 1932, on va ser escollida l'obra de Josep Viladomat. Així doncs, es tracta d'un símbol republicà reciclat com a símbol franquista, i alhora esdevingut, al final del franquisme i durant la transició, en icona reivindicativa i símbol de la lluita democràtica. El bronze amb què va ser fosa aquesta escultura podria ser el d'una de les escultures del monument al Dr. Robert.



Detall de La Victòria de Frederic Marès en la seva primera versió instal·lada a finals de gener de 1940. Foto: Brangulí (fotògrafs). ANC



Retirada del monument a La Victòria del Cinc d'Oros, el 20 de gener de 2011. Foto: Manel Risques.

BREU HISTÒRIA DE LA PEÇA (MUHBA):

Va ser retirada de la via pública el dia 30.1.2011 en compliment de la Llei de Memòria Històrica. Correspon a l'estàtua instal·lada al peu de l'obelisc l'any 1941 en substitució d'una altra, provisional, de terracota, instal·lada el 1940. Respecte d'aquesta primera versió provisional, presenta algunes diferències iconogràfiques. L'al·legoria de la victòria franquista va substituir l'al·legoria de la República que fins el 1939 coronava l'obelisc erigit a passeig de Gràcia/Diagonal per homenatjar Francesc Pi i Margall (posteriorment recuperada per la democràcia a la Plaça Lluçmajor). Va ser intervinguda l'any 2011 a Riudellots de la Selva per consolidar algunes juntures del metall i alleugerir el formigó de l'interior per poder-la tenir dempeus.



La imatge de l'escultor Viladomat treballant en l'estàtua eqüestre de Franco va obrir La Vanguardia en l'edició del 18 de juliol del 1962. AHCB.

CONSIDERACIONS SOBRE LA FIGURA EQÜESTRE DE FRANCO

La ciutat de Barcelona és de les darreres en veure com s'erigeixen els monuments commemoratius simbòlics del règim franquista. Exceptuant-ne *La Victòria*, originalment un monument a la República desposseït de tot atribut i plenament infós de la nova ideologia, els dedicats als caiguts, a Primo de Rivera i al propi Franco triguen entre una i dues dècades en ser presents als espais i vies públiques.

La decisió del cap d'estat de cedir el castell de Montjuïc a la ciutat s'agraeix reprenent la vella ordre commemorativa, l'alcaldia encarrega el monument dedicat a Franco, que es representa muntant a cavall, enaltint la seva imatge cercant la mateixa glòria dels personatges històrics singularitzats en el decurs del temps. L'únic monument eqüestre que es col·loca en l'espai públic de Barcelona des del 1924 és el de Franco, una obra realitzada per Viladomat que fins al 1968 no es veurà acompanyada pel cap de Babieca, el cavall del Cid, col·locada a la Foixarda.

La representació de cavalls en moviment que, a més, es col·loquen sobre pedestals elevats, comporta certes "metamorfosis visuals", com augmentar el volum de certes parts de l'animal, de manera que frontalment imposa la seva presència.

L'hàbil distorsió dels volums permet a l'escultor d'adaptar les figures humana i animal tot conferint la cercada dignitat.

El gust de l'escultor Josep Viladomat per l'art de l'època del Barroc és ben palès en aquesta obra, que porta al record els retrats de Velázquez de Felip IV, del comte duc d'Olivares i del príncep Baltasar Carlos, en els quals el cavall es representa en "corbetta", aixecant les potes davanteres. No se sap el motiu pel qual el cavall que munta Francisco Franco va al pas, com si estigués passant revista, possiblement per accentuar una imatge de serenor i seguretat que també transfereix l'expressió facial del personatge i que queda potenciada definitivament per la seva vestimenta i guardons militars corresponents al segon generalíssim de la història d'Espanya.

El cicle *Evocacions de la Ruïna* el conformen:

- Els diàlegs *Sobre violències, catàstrofes i impunitats*.
- La jornada *Accions i narracions ètiques en la construcció de la democràcia*.
- Cinema: *Monuments, rastres i vulneracions*.
- La lectura dramatitzada *La mort i la donzella*.
- L'exposició *Això em va passar. De tortures i d'impunitats, 1960-1978*.



Per a més informació, podeu contactar a:

premsaelbornccm@bcn.cat

Tlf.: 93 256 68 51

www.elbornculturaimemoria.barcelona.cat